

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:

شیروانی، علی اکبر، ۱۳۶۰
آسمان لندن زیاده می‌بارد؛ لندن به روایت مسافران قاجاری/
دیبری و تدوین علی اکبر شیروانی؛ تحقیق محمدمهدی پرچکوهی.
تهران - نشر اطراف، ۱۳۹۶.

مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:

۲۲۸ ص.
مجموعه تماشای شهر؛ ۳
دوره ۵-۲-۹۶۸۸۴-۶۰۰-۹۷۸
جلد ۳-۷-۸-۹۶۸۸۴-۶۰۰-۹۷۸

فروست:
شابک:

وضعیت فهرست نویسی:
موضوع:

قیپا
سفرنامه‌های ایرانی -- قرن ۱۳ ق.
لندن (انگلستان) -- سیر و سیاحت

موضوع:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:

پرچکوهی، محمدمهدی، ۱۳۷۳
DSR ۱۳۲۵ / ۱۳۹۶ / ۹۱۵ / ۱۳۷۳

رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

۹۵۵ / ۰۷۴۰۴۲
۴۸۴۷۰۳۳

مجموعه تماشای شهر (۳)

آسمانِ لندنِ زیاده می بارَد

لندن به روایت مسافران دوره قاجار
علی اکبر شیروانی

مجموعه تماشای شهر (۳)

آسمان لندن زیاده می بارد

دبیری و تدوین: علی اکبر شیروانی
تحقیق: محمد مهدی پرچکوهی

مدیر هنری: کیانگ علایی

طراح جلد: حسین اسکندری

صفحه آرا: محمدرضا لری چی

بازبینی نهایی متن: محمد مهدی حیدری

ناظر چاپ: محمد حسین دوست محمدی

لیتوگرافی: نوید

چاپ و صحافی: سپیدار

شایک: ۷-۸-۹۶۸۸۴-۶۰۰-۹۷۸

چاپ اول: ۱۳۹۶، ۱۰۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر برای «نشر اطراف» محفوظ است.

هرگونه تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شکل و شیوه

(چاپی، کپی، صوتی، تصویری، الکترونیکی) بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است.

اطراف

تهران، خیابان گل نپی، خیابان شهید ناطق نوری، کوی رضاییگ، پلاک ۹.

تلفن: ۲۲۸۵۵۲۴۷، Atraf.ir

📧 @atrapublication | Email: atrafpub@gmail.com

به فیل در تاریکی
قاسم هاشمی نژاد

مقدمه ... ۹

بوی آدمیت و نیک‌ذاتی ... میرزا صالح ... ۱۳

دختران زیبا با پسران رعنا ... میرزا فتاح‌خان ... ۴۱

خانم‌های اعیان و اشراف ... حاجی پیرزاده ... ۵۱

لباس‌های درخشنده‌ی مشعشع ... ناصرالدین شاه ... ۶۳

دعوای تپانچه ... رضاقلی میرزا ... ۹۳

منسوب به فراماسیون ... ابوطالب‌خان ... ۱۱۱

مثل دنباله‌ی بادبادک ... مظفرالدین شاه ... ۱۳۳

از رسیده و نارس ... حاج سیاح ... ۱۴۳

اعلی‌حضرت اقدس همایون ... عمادالسلطنه ... ۱۶۷

خواب بر خیل خیال ... ابوالحسن‌خان ... ۱۸۳

آقا کوچولو و خانم کوچولو ... صحافی‌باشی ... ۲۰۳

منابع ... ۲۱۶

شرح کلمات ... ۲۱۷

مکان‌ها ... ۲۱۹

نام‌ها ... ۲۲۲

مقدمه

وجود سرتاسر خیال در خیال است.
ابن عربی

مساحت، بناهای شاخص، بافت و معماری شهری، کوچه‌ها و خیابان‌ها، تاریخچه شهر، احیاناً افراد شاخصی که در شهر متولد شده‌اند یا زیسته‌اند، اتفاقات به یادماندنی تلخ و شیرین و چیزهایی از این دست و پیدای هر شهر است. اینها دستاویزهایی ست برای آنان که برای هر چیزی عین و حقیقتی قائل‌اند و عین و حقیقت را جز در پیداها نمی‌جویند، اما غافل‌اند از این که در نگاه به هر یک از همین پیداها شهر پیدای دیگری را حذف می‌کنند و در انتخاب، خیال خفته است؛ چه رسد به ناپیداها. آن که شهر را به طول و عرض جغرافیایی فرو می‌کاهد، کسی که بنا و معماری را مد نظر قرار می‌دهد، شخصی که در دل تاریخ می‌خواهد شهر را بشناسد و دیگر نگاه‌ها به شهر هر کدام خواسته یا ناخواسته خیال را در کارشان دخیل کرده‌اند و همه‌اما و اگرها برای توجیه انتخابشان، به بی‌اعتمادی به خیال برمی‌گردند و نمی‌دانند چه جای مرتفعی دارد خیال و چه غافل‌اند از تکیه بر آن. خیال اما اسب راهواری نیست که به آسانی سواری دهد و کام بخشد. خیال در آمیزش با واقعیت پروار می‌شود و به جان می‌نشیند. اگر گزارشی را از شهری به دروغ یا مبالغه متهم می‌کنیم از آن روست که

گزارشگر مسلط بر مهمیز خیال نیست و نمی‌داند چه میزان خیال را بر چه اندازه واقعیت عرضه کند که آتش نه شور باشد و نه بی‌نمک. گفته معروف «همه حقیقت نزد همه آدمیان است» - در نگاهی - به این معناست که حقیقت با خرده خیال‌های مردمان می‌آمیزد و هیچ کس همه خرده خیال‌های همه مردمان را ندارد.

خیال با یک جاننشینی ضعیف می‌شود، می‌پوسد و می‌پژمرد. اندک‌اند کسانی که توانائی و قوه آن را داشته باشند که خیالشان را در گوشه‌ای پروار دهند؛ شاید از داستان‌نویسان برخی چنین‌اند. به گمانم هیچ چیز چون سفر خیال‌پرور نیست و خیال نه به معنای ساختن و بافتن که به معنای دیدن نادیدنی‌ها و شنیدن ناشنیدنی‌ها و بوئیدن بی‌بوهاست. ناگفته پیداست که خیال، چون دیگر قوای انسانی، نیاز به پرورش دارد و تجربه‌های انباشته قوه خیال مسافر را صیقل می‌دهد و می‌تراشد. سفرنامه محصول خیال مسافر است با حقیقت؛ حقیقت‌های پیدا، حقیقت‌های ناپیدا. آنچه سفرنامه را خواندنی می‌کند ترکیب این دو است و در قیاس سفرنامه‌ها با یکدیگر نیز آن سفرنامه که ترکیب مناسبی از دو عنصر تخیل و حقیقت داشته باشد خواندنی‌تر است و ماندگارتر. به نظر می‌رسد هیچ‌جا به اندازه شهر برای مسافر سفره نگسترانده که مقدار مشخصی از خیال را با واقعیت ترکیب کند. شهر فراز و فرود و بالا و پائین دارد و عناصر ناپیدای فراوان. ما در شهر خودمان و با شهر خودمان انسی داریم که از نگاه خیال‌انگیز باز می‌دارد مان. شهرهای دیگر، شهرهایی که در سفر می‌شناسیم، برایمان غریبه‌اند و برای غریبه‌ها هزار نقشه می‌شود کشید و هزار خیال می‌شود پروراند.

پدران ما با سفر چنین بودند، ما نیز چنینیم. اجداد ما سفر می‌کردند برای پیدا کردن حقیقت و خیال راهنما و راهبر آنها بود، ما نیز چنینیم. سفر به شهرهای دور و دیرباب برای گذشتگان جذاب‌تر بود تا شهرهای نزدیک و زودباب، ما نیز چنینیم. اما تلخ یا شیرین، بدانیم یا ندانیم همچنان در سایه

خیال آنها زیست و سفر می‌کنیم و آنها بعضی‌شان در سایه خیال دورتری بودند و بعضی خود خیال‌آفرین. خیال‌آمیخته با حقیقتی که در سفرنامه‌های دوران قدیم می‌بینیم راه‌های اصلی سفرهای امروزی را می‌سازد؛ خیالی که دربارهٔ پاریس، استانبول، لندن، سن پترزبورگ و بمبئی داریم رگه‌های آشکاری از خیال‌های گذشتگان دارد. مجموعه «تماشای شهر» در جست‌وجوی آن خیال است تا هم نسبت ما با گذشتگان روشن شود و هم نسبت ما با این شهرها و از این رهگذر در خیال‌هایمان هم تجدیدنظر کنیم. برای بازخوانی خیال مسافران دورهٔ قاجار بیش از اهتمام به دغدغه‌های صلب و سخت مورخان و پژوهشگران، کوشیده‌ام به روایتی برسم که خواندنش برای مخاطب شیرین و خیال‌انگیز باشد. در کتابی که در دست دارید عادت امروزی خواننده در رسم‌الخط و علائم و ویرایشی مراعات شده و همچنین شرح برخی کلمات و جملات مشکل در پایان کتاب افزوده شده است که به هیچ عنوان مدعی ارائهٔ تمام معانی کلمه نیست. در حالی که در سال‌های پایانی قرن سیزدهم شمسی بر سر ضبط نام‌ها و اعلام اجنبی به فارسی اختلاف نظر وجود دارد، پافشاری بر ضبط کهن اعلام عبث بود؛ بنابر ضرورت، همهٔ اعلام بر اساس ضبط شایع امروزی تغییر یافته است. معتقدم بخشی از ساختار زبان که با صحیح و غلط می‌شناسیمش از وضعیت عمومی جامعه ناشی می‌شود و همین دیدگاه باعث شد پا از این فراتر نگذارم و غلط‌ها و خطاهای نگارشی و فنی را به شکل و سیاق سابق حفظ کنم.

آنچه در دست دارید شکل نمی‌گرفت مگر با لطف و حمایت پژوهشگران نشر اطراف و سرکار خانم نفیسه مرشدزاده‌بی‌پایان سپاس ایشان را.

علی‌اکبر شیروانی

تابستان ۱۳۹۶